

Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.

УДК 911.3:32 + 327: 316.4.04.063.3

**ЕЛЕКТОРАЛЬНІ СИМПАТІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ:
ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ**

Андрій Кузишин

*Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна*

Проаналізовано прямі та опосередковані впливи, які використовуються для формування громадської думки в ході національних виборів в Україні. Визначено на регіональному та загальнонаціональному рівні особливості протікання процесів, які можна ідентифікувати як елементи гібридної війни щодо створення перепон до національної самоідентифікації населення України. При дослідженні використовувались дані парламентських та президентських виборчих кампаній, які відбувалися в Україні впродовж XXI ст. Обґрунтовано процеси, які могли за посередництва електоральних процесів, стимулювати та готувати військове вторгнення росії.

Ключові слова: електоральний процес, виборча активність, гібридна війна, політична ідентичність, регіональні впливи.

**ELECTORAL PREFERENCES AS A TOOL OF HYBRID WARFARE:
SPATIAL ANALYSIS**

Andrii Kuzyshyn

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine

The study analyses the direct and indirect influences used to shape public opinion during the national elections in Ukraine. At the regional and national level, the study defines the peculiarities of the processes that can be identified as elements of the hybrid war to create obstacles to the national self-identification of the Ukrainian population. The study is based on data from the parliamentary and presidential election campaigns that took place in Ukraine during the 21st century. The processes that could stimulate and prepare Russia's military invasion are justified through the electoral processes.

Keywords: electoral process, electoral activity, hybrid war, political identity, regional influences.

Військове вторгнення, яке переживає Україна з 2014 р., мало суттєвий етап підготовки з боку росії, який відображався в різних форматах та проявах активності. В багатьох сферах суспільного буття були присутні прояви формування антидержавницької політики та підтримання ідеї меншовартості. Тут варто згадати роль медіа, церкви, фінансово-економічних конгломератів. Але не варто забувати і про формування електоральної думки, яка в регіональному розрізі мала певне підґрунтя та в повній мірі може визначатися як один із способів формування інформативної гібридної війни.

Висновки з цього питання не завжди лежать на поверхні та потребують певного аналітичного узагальнення.

Загалом слід нагадати, що поодинокі елементи гібридної війни мали місце майже в усіх збройних конфліктах минулого, хоча традиційним залишалось сприйняття війни як безпосереднього збройного (воєнного) протистояння сторін. Саме так окреслював війну відомий пруський генерал та військовий теоретик початку XIX ст. Карл фон Клаузевіц, якому належать вираз: «Війна є продовження політики іншими засобами» [2]. Сьогодні роль такого інструменту суттєво зросла і країни, які вмело застосовують варіанти гібридного впливу, як попередньої фази активного військового втручання, отримують суттєву перевагу.

Не дарма формування громадської думки, висунення потрібних ідеологій та стратегічні поведінкові прояви стали потужним елементом впливу. Нам видається доречним розглянути їх в світлі електоральних процесів.

Методами проведеного дослідження були статистичний, аналітичний, узагальнення, які дозволили сформувати цілісну картину проявів гібридної війни в популяризації певних ідеологічних підходів та ідей на території України.

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

Формування електоральних симпатій – це складний і досить кропіткий процес. Він залежить від багатьох чинників, які можуть мати об'єктивний чи суб'єктивний характер. Традиційно такі погляди «готуються» на рівні певних фокус-груп, що виступають активними ретрансляторами певного кола ідей.

За приклад може слугувати прояв електоральної активності. За роки місцевих та загальнонаціональних виборчих каденцій сформувалися стійкі тенденції щодо активності електорату на регіональному рівні. Інформація сайту Центральної виборчої комісії України дозволяє проаналізувати таку речі [10]. Досить часто побутує думка, що в крайньо східних областях України (Донецька та Луганська області) є низька та середня активність участі у виборах. Але дані середньої явки за 2010–2019 рр. свідчать, що в переважній більшості районів (громад) цієї території активність виборців була суттєво вищою від пересічноукраїнського показника та повністю конкурувала із активністю електорату в Західноукраїнських областях (середній показник за вказаний період перевищував 69 %) [9]. Можна припустити, що тут використовувались різні технології (не завжди добросовісні) стимулювання участі у виборах, які забезпечували подолання прохідного бар'єру для певної політичної сили чи окремого кандидата. Прикладами такої активності можуть бути м. Донецьк, м. Ясинувата, Шахтарський район (Донецька область), Антрацитівський, Лутугинський, Краснодонський (Сорокинський), Попаснянський, Свердловський (Довжанський) райони, в яких середній показник явки за означений період перевищував 70 %. Якщо зважити на суттєвий кількісний показник електорату, що територіально пов'язаний з цими територіями, можна стверджувати, що маніпуляції щодо контролю над ходом виборів тут присутні. Традиційно ці території підтримували ідеологію «Партії регіонів», котра в останній виборчій каденції трансформувалась в «Опозиційну платформу – за життя!», погляди яких чітко асоціювались з проросійським впливами та просуванням проросійських інтересів. Навіть підтримка ігнорування правом участі у виборах в окремих громадах південної частини України та поліетнічних областях західної України (Закарпатська та Чернівецька області) також може мати підґрунтям зменшення державницьких ідей в цих областях за підтримки російських політтехнологічних впливів. Часто саме такі кроки були початковими щодо просування проросійських ідей, які проникали в бізнесові кола, освітньо-науковий сегмент, церковні погляди, державні структури. В останнє десятиліття про такі речі говорять як про прояви гідридної війни – впливи на формування громадської думки через просування ідей антидержавницького, щодо України, спрямування. Примітно, що саме депутати можуть бути носіями та ретрансляторами таких ідей та мають можливість їх екстраполювати на широкі верстви населення в силу свого соціального статусу.

Наступний крок для оцінки електоральних симпатій як елементу гідридної війни, – політична соціалізація. Її якісно розкриває в своєму дослідженні Дімітріос Г. Пантазіс – «процеси політичної соціалізації можна розглядати як впливовий параметр на планування національної оборони та безпеки» [8]. Однак сам термін «політична соціалізація», а саме «процес, за допомогою якого громадяни кристалізують політичну ідентичність, цінності та поведінку, які залишаються відносно стійкими протягом подальшого життя» [6], може спрямувати це дослідження на шляхи, що виходять за межі суспільного розуміння національної безпеки. З міркувань відмінності, таким чином, перевага надається терміну «соціалізація внутрішньодержавної безпеки». Однак на перший погляд подальше співвідношення між останньою згаданою концепцією та прийняттям стратегічних рішень виглядає несумісним. Таким чином виникає запитання: чому цю практику слід вважати потенційно визначальною? Шляхом підтримки певної ідеології та просування її через парламентські чи регіональні інституції в різних питаннях відбуваються приховані впливи, які є класичними елементами гідридної війни. Таким є зокрема ідея політичної ідентифікації. Вона чітко відображається в ідеологічних поглядах партійних структур.

Вибори до парламенту України впродовж ХХ ст. демонстрували суттєвий антагонізм між державницькими та проросійськими поглядами. Носіями других були партії, які володіли потужним фінансовим ресурсом та мали значні впливи на значні території України (в різні виборчі каденції такими партійними структурами були Блок Наталії Вітренко «Народна опозиція», Селянська партія України, Виборчий блок політичних партій «ЗА СОЮЗ», Партія «Руський блок», «Партія регіонів», «Опозиційна платформа – за життя!»). Одним з таких прикладів є просування

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

нарративу про регіональний розподіл території держави, що послаблює консолідацію її населення як політичної нації. Важливим елементом закріплення ціннісних опозицій у масовій свідомості українських громадян та загострення ідентифікаційних суперечностей між ними стало маніпулювання темою унітарного устрою Української держави. Традиційно у виборчому процесі беруть участь кілька партій, які підтримують цю ідею та формують відповідне електоральне поле. Відрадно, що з кожною виборчою каденцією підтримка таких поглядів зменшується. Ще в 2008 р. тодішній лідер «Українського вибору», до недавнього часу – лідер і депутат Верховної Ради України від «Опозиційна платформа – за життя!» В. Медведчук проголошував: «Федералізація нашої країни – це єдині та безальтернативні ліки проти її розколу, загроза та реальність якої існують» [5]. Автор цих слів показав свою повну залежність від московських маніпуляторів в перші ж дні повномасштабного вторгнення.

Твердження такого типу підживлювали суспільно-політичні антагонізми в країні, провокуючи дискусії щодо спільності/відмінності історичної долі українців та етнічних росіян, що проживають на теренах сучасної України, підживлюють конфлікти історичної пам'яті, формували негативні стереотипи у сприйнятті двомовності українців, їхньої релігійної гетерогенності тощо. Приховано таким чином популяризується ідея ідентифікації «Новоросії» чи Південно-Східного регіону як окремої території України (зрозуміло, що це також продуманий «вкид» інформації з метою розмивання української ідентичності).

Ці ідентифікаційні суперечності, своєю чергою, використовувалися політичними партіями як інструменти політичної боротьби за розширення власного електорального кола підтримки та, як наслідок, – доступу до економічних ресурсів як цілої країни, так і окремих її регіонів.

Виходячи із підтримки партій та блоків, які пропагують «розмивання» меж української нації через встановлення локальних політичних режимів та неприйняття «Інших», визнання їх «Чужими», загроза поширення сепаратистських настроїв до 2014 р. зберігалася. Гасла реформ місцевого самоврядування представники локальних владних еліт сприйняли по-своєму. Частими були випадки, коли під гаслом демократичних перетворень регіональні лідери змінювали свою громадянську позицію та геополітичні орієнтири відповідно до клієнт-патрональних зв'язків, які встановлювалися з центральною владою в Києві або ж у столиці сусідньої держави. Прикметно, що перешкоджання деструктивним маніпуляціям довкола змісту ідентифікаційних суперечностей української нації ускладнювалося тим, що за формальними ознаками велика кількість громадських організацій та політичних партій, робота їх активістів, відповідали нормам українського законодавства. Однак на практиці діяльність таких організацій неявно підривала основи української державності та мала відверто антиукраїнський та антигуманний характер, знову ж таки виступаючи елементом гібридної війни та своєрідної підготовки до відкритої військової агресії.

Підтримка партій, які стримували монолітність та самоідентифікацію української нації, зазвичай – лівоцентриського спрямування, фактично стимулювали формування в Україні своєрідного «ринку ідентичностей», що використовувалися як засіб розпалювання міжрегіональний протиріч, підриву основ соціальної солідарності, заперечення єдності українського суспільства як спільноти Української держави та культивування антигуманних способів ведення політичної боротьби [3]. Закони «ринку ідентичностей» підпорядковувались утилітарним принципам примноження вигод та ставали предметом торгу, інструментом для отримання політичних, економічних преференцій для локальних політичних лідерів, для яких державницька політика національної єдності не мала провідної ролі, а демократичні цінності свободи та недоторканності людського життя мали суто декларативний характер [3].

Від виборів до Верховної ради 2014 р. маємо чіткі підтвердження, що ідея несумісності регіональних ідентичностей, пропагування ідей федералізму та автономізації регіонів значною мірою були штучними конструктами, які підтвердили свою деструктивність та непопулярність в українському суспільстві. Спроба впровадження ними стратегії «насадження ідентичностей» в дійсності не корелюють із позиціями більшості українських громадян. Це свідчить, зокрема, про більш помірковані електоральні симпатії переважної частини українських громадян, зменшення ефективності маніпулятивно-популістських технологій протиставлення Східної та Західної частин України у здійсненні передвиборчої агітації та зміщенні ціннісних орієнтирів

**Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.**

як у світоглядних настановах виборців, так і в програмних документах політичних партій. Так, зокрема, передвиборчі програми політичних партій на останніх парламентських виборах були побудовані довкола ідей консолідації нації, зокрема: встановлення миру, захисту територіальної цілісності України, боротьби з корупцією, впровадження економічних реформ тощо [3].

Однією з ключових проблем, що відзеркалювалась в програмах політичних партій різного ідеологічного спрямування була мовна. Нажаль, до недавнього часу вона сприяла ескалації ідентифікаційних суперечностей української нації. Практично від перших виборів незалежної України ця проблема обговорювалась представниками окремих політичних сил та громадських організацій як фактор, що формує два великі історико-культурні ареали українського народу – україномовний та російськомовний. Мовно-культурні орієнтації Сходу та Заходу країни утворили своєрідну вісь політичного дискурсу, довкола якої упродовж всієї історії новітньої не залежності України тривали запеклі дискусії. Вихідна позиція проросійських політичних сил та громадських організацій полягала у наданні російській мові статусу другої державної, зважаючи на її т. зв. неповноцінний розвиток у незалежній Україні. Довший час апологетом цієї теми була «Партія Регіонів», яка характеризувалась як провладна та домінуюча впродовж 2010–2014 рр. Маючи свій електорат, ця партія зуміла під гаслом демократичних ініціатив та свободи слова в липні 2012 р. ухвалити законопроект «Про засади державної мовної політики», що передбачав можливість офіційної двомовності у регіонах, де чисельність національних меншин перевищує 10 %. У лютому 2014 р. закон було скасовано. Його тези нав'язувались електорату шляхом формування негативних стереотипів серед мешканців Сходу України щодо становища російської мови в Україні, зокрема, постійно наголошувалася ідея про її перманентні утиски та споконвічну єдність українського та російського мовного просторів.

Поділ українських громадян за мовним принципом був одним із найбільш очевидних механізмів для структурування електорального поля країни, способом диференціації «Своїх» та «Чужих», наголошування на неподібності України, антиподності її регіонів та неможливості знайти «спільну мову» у межах однієї держави. Таким способом у політичному дискурсі розпалювалася своєрідна «мовна ворожнеча», що провокувала конфліктогенність ідентифікаційного різноманіття української нації. Оцінюючи частку електорату, яка підтримувала цю ідею, спостерігається постійний позитивний тренд зменшення сприйняття її як ключової та відповідних відхід від зв'язку з Росією через цей вагомий аргумент. Це також є черговим кроком самоідентифікації української нації на локальному та державному рівні.

Складність мовного питання полягала ще й у тому, що «низка політичних партій, які в Україні вже мають тривалу і не дуже історію діяльності, а також різні так звані «треті» сили, відомі своїм проросійським баченням соціально-економічного, геополітичного, гуманітарного розвитку України, не лише у своїх наративах, а й у реальності є російськомовними: не зважаючи на зобов'язання вести діловодство українською мовою, російська мова і далі залишалась мовою побутового спілкування, вона часто є мовою ведення документів в приватних компаніях, державні та регіональні лідери підтримували політику російськомовних видань видання / публікування своїх виступів саме російською мовою. З метою загравання з виборцями український політикум часто використовує регіональну «мовну гру», що не сприяє національній консолідації. Логічним наслідком таких спекуляцій була політизація роботи низки громадських організацій проросійської спрямованості, що здійснювали свою роботу під «прикриттям» культурно-просвітницької місії захисту етнічних росіян від мовної дискримінації. Кожна наступна виборча каденція підтверджує думку, що спекуляції довкола мовної теми не знаходять бажаного деякими проросійськими політичними та громадськими силами відгуку серед громадян, превалююча частина українців залишається на позиціях підтримки української як єдиної державної мови.

Гібридна війна має свої прояви у різних сферах суспільного буття України. Важливим є розуміння протистояння її впливам. Для цього слід проаналізувати ті кроки, які були недооцінені в новітній історії України. Зокрема слід обмежити можливість виокремлення історичне минуле як джерело фейкових конструктів, етнічну, мовну, релігійну складові як інструменти електорального та ідеологічного впливу на виборців. Це в свою чергу повинно закріпити політичну ідентичність української нації. Запровадження загальнодержавної політики націона-

Міжнародна науково-практична конференція
«ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА: ВИКЛИКИ І ПОСТУП»,
присвячена 140-річчю географії у Львівському університеті
Україна, м. Львів, 18–20 травня 2023 р.

льної ідентичності повинні стати основним інструментом формування держави з європейськими цінностями та національним традиціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузишин А. В. Сучасні детермінанти геополітичного простору України: національний та європейський аспект. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія*. 2022. № 1 (52). С. 102–112.
2. Сахновський Є., Чедолума І. Воєнна теорія Карла фон Клаузевіца на межі ХХ–ХХІ ст. *Історична панорама. Спеціальність: історія*. 2015. Вип. 20. С. 109–127.
3. Суперечності ідентичностей в Україні та шляхи їх регулювання в контекстах політики громадянської консолідації української нації / аналіт. допов. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. 160 с.
4. Aral S. The changing face of Russia's information war against Ukraine and other democratic countries: Lessons and recommendations. Interview with Professor Sinan Aral'. *Security and Defence Quarterly*. 2023. 41(1). DOI: 10.35467/sdq/156264.
5. Kuzyshyn A., Poplavska I. Peculiarities of Ukraine's population's political identity through the prism of results of electoral preferences. *Journal of Geography, Politics and Society*. 2022. 12(1). P. 34–43. DOI: <https://doi.org/10.26881/jpgs.2022.S1.05>.
6. Neundorff A., Smets K. 'Political socialization and the making of citizens', Oxford Handbooks Online, Oxford University Press, Advanced online publication, 2017. pp. 1–26. DOI: 10.1093/oxford/hb/9780199935307.013.
7. Pantazis D. Intrastate cultural and socio-political influences and the realisation of national security: A two-level correlational analysis. *Security and Defence Quarterly*. 2021. 36(4). P. 91–105. DOI: 10.35467/sdq/140391.
8. Voskopoulou G. Defense and Strategic Planning Parameters. 2018. P. 207–212.
9. Український центр суспільних даних. URL: <https://socialdata.org.ua>
10. Центральна виборча комісія: офіційн. вебсайт. URL: <https://cvk.gov.ua>

* * *

УДК 911.3

ПОСТКОНФЛІТНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ І РОЗВИТОК ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Роман Сливка¹, Любов Сливка²

¹Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна

²Івано-Франківський національний медичний університет, Івано-Франківськ, Україна

Шляхом моделювання виявлено імовірні прояви розвитку Івано-Франківської територіальної громади. Припинення конфлікту – це закінчення активних дій сторонами конфлікту з різних причин. Сценарії припинення конфлікту можуть бути різними: 1) припинення конфлікту через взаємне примирення сторін; 2) припинення конфлікту шляхом його симетричного рішення, коли обидві сторони програють; 3) припинення конфлікту шляхом його асиметричного вирішення, коли виграє одна сторона, а інша програє; 4) поступове згасання конфлікту. Кожна із форм припинення конфлікту обумовить зміни у соціально-економічному розвитку Івано-Франківської територіальної громади.

Ключові слова: пост-конфліктна географія, територіальна громада, соціально-економічний розвиток, російсько-українська війна, форми завершення конфлікту.

POST-CONFLICT SETTLEMENT AND THE DEVELOPMENT OF THE IVAN-FRANKIVSK TERRITORIAL COMMUNITY

Roman Slyvka¹, Liubov Slyvka²

¹Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

²Ivano-Frankivsk National Medical University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

In the article, possible manifestations of the development of the Ivano-Frankivsk territorial community were reviewed through four scenarios modelling. Termination of the conflict is the end of active actions by the